

Гроші, фінанси і кредит

ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ

FORMATION OF FINANCIAL RESULTS OF COMMERCIAL BANKS

Конєва І.І.

доцент кафедри фінансів,
Сумський національний
аграрний університет

Бублик Т.І.

магістрант,
Сумський національний
аграрний університет

АНОТАЦІЯ

У статті узагальнено теоретичні аспекти щодо визначення сутності таких понять як «доходи», «витрати» та «фінансовий результат» комерційного банку. На прикладі АТ «Ощадбанк» здійснено аналіз формування фінансових результатів діяльності, а також обґрунтовано систему заходів щодо поліпшення фінансової результативності банків.

Ключові слова: доходи, витрати, прибуток, оптимізація витрат, стратегія розвитку.

АННОТАЦИЯ

В статье обобщены теоретические аспекты относительно определения сущности таких понятий как «доходы», «расходы» и «финансовый результат» коммерческого банка. На примере АО «Ощадбанк» осуществлен анализ формирования финансовых результатов деятельности, а также обоснована система мероприятий по улучшению финансовой результативности банков.

Ключевые слова: доходы, расходы, прибыль, оптимизация расходов, стратегия развития.

ANNOTATION

The article generalizes theoretical aspects concerning the definition of the essence of such concepts as "income", "expenses" and "financial result" of a commercial bank. For example, JSC "Oschadbank" conducted an analysis of the formation of financial

performance, as well as a system of measures to improve financial performance of banks.

Key words: income, expenses, profit, cost optimization, development strategy.

Постановка проблеми. Позитивний фінансовий результат виступає своєрідним індикатором і критерієм успішності управління комерційним банком. Отриманий прибуток комерційного банку безпосередньо пов'язаний з ефективною його діяльністю. Зростання прибутку важливе значення має як для самого банку, як фінансової основи для самофінансування їх діяльності, так і для його вкладників, тому що є запорукою їх фінансового добробуту. Також в отриманні позитивного фінансового результату банку зацікавлена і держава, бо сплачена банком сума податку на прибуток є джерелом доходів бюджету.

Таким чином, прибуток забезпечує інтереси держави, клієнтів і персоналу банків. Але на сучасному етапі, в умовах економічної кризи, більшість банків зіткнулися із проблемою отримання від'ємного фінансового результату.

Тому, дослідження з формування доходів і витрат банківської установи як основних чинників впливу на обсяг отриманого банком прибутку є досить актуальними і потребують подальшої конкретизації як необхідна умова забезпечення реальних конкурентних переваг банку на ринку банківських послуг та ефективності його діяльності саме в умовах економічної кризи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання, пов'язані з дослідженням формування фінансових результатів комерційних банків, висвітлені в роботах зарубіжних і вітчизняних учених-економістів, а саме: Шелудько В.М., Сиромятнікова О., Гладких Д., Письменна К.С. та ін. Недостатньо висвітленими залишається низка питань стосовно забезпечення позитивного фінансового результату банку в складних економічних умовах. Одне з найважливіших і складних завдань, що постає у сфері фінансової діяльності перед менеджерами банку, полягає у пошуку нових шляхів забезпечення позитивного фінансового результату комерційних банків.

Метою статті є узагальнення підходів до визначення сутності поняття «фінансовий результат». та проведення аналізу формування доходів і витрат

досліджуваного комерційного банку, які безпосередньо впливають на кінцевий фінансовий результат. Метою такого аналізу є розробка заходів щодо поліпшення фінансових результатів банківської установи.

Виклад основного матеріалу дослідження. В Україні існує дворівнева банківська система, тобто на першому рівні знаходиться Національний банк України, на другому – комерційні банки, які являють собою багатофункціональні фінансові інституції, що здійснюють широкий спектр банківських послуг та визначальною метою діяльності яких є отримання позитивного фінансового результату у вигляді прибутку за умови його стабільного становища і тривалого функціонування на ринку. Будучи кінцевим фінансовим результатом, величина отриманого банком прибутку або збитку відображає результати всіх видів його діяльності, всіх його активних і пасивних операцій.

Доходи банку — це загальна сума грошових коштів, що надходять до банку в результаті здійснення активних операцій та надання інших банківських послуг. Доходи банку мають бути достатніми не тільки для покриття операційних витрат, а й для нарощення власного капіталу та виплати доходу акціонерам, що в кінцевому підсумку підвищує авторитет банку та поліпшує його конкурентну позицію на ринку [1, с. 237].

Витрати банку — це загальна сума грошових коштів, що витрачаються банком у процесі здійснення діяльності щодо залучення коштів та інших видів діяльності. Як і доходи, так і витрати комерційного банку можна поділити на дві основні групи — процентні та непроцентні [1, с. 354].

На підставі критичного аналізу літературних джерел з тлумачення сутності поняття «фінансові результати» було виділено три основні підходи до визначення його сутності:

- 1) фінансовий результат – це різниця між загальною вартістю майна та сумою його зобов’язань і додаткових внесків власників за звітний період;
- 2) фінансовий результат як приріст власного капіталу за звітний період;

3) фінансовий результат - це прибуток чи збиток, що утворюється як різниця між доходами і витратами, і призводить до збільшення чи зменшення капіталу в результаті фінансово – господарської діяльності банку.

У сучасних економічних умовах саме третій підхід для дослідження фінансових результатів банківської діяльності є пріоритетним, оскільки дає змогу виявити фактори впливу на фінансовий результат та розробити систему заходів для досягнення поставлених цілей.

На сьогоднішній день основу банківської системи складають банки з участю держави в капіталі, а саме АТ «Ощадбанк», ПАТ «Укрексімбанк», ПАТ «Укргазбанк», ПАТ «Приватбанк». Тому, аналіз формування фінансових результатів проведемо на прикладі діяльності АТ «Ощадбанк» (табл.1).

Таблиця 1 – Склад та структура доходів АТ «Ощадбанк», за 2013-2017рр

Найменування статті	Рік					відхилення (+,-) 2017/2013
	2013	2014	2015	2016	2017	
Процентні доходи, тис. грн.	11197621,0	13666256,0	18374660,0	19494872,0	19747084,0	8549463,0
Питома вага, %	86,4	85,8	68,1	71,5	77,1	-9,3 п.в
Комісійні доходи, тис. грн.	1501514,0	1589970,0	2131460,0	2912480,0	4001097,0	2499583,0
Питома вага, %	11,6	10,0	7,9	10,7	15,6	4,0 п.в.
Дохід від операцій з іноземною валютою, тис. грн.	51186,0	-	-	-	-	-51186,0
Питома вага, %	0,4	-	-	-	-	-0,4 п.в.
Дохід від інвестицій у портфелі на продаж, тис. грн.	131062,0	176852,0	382,0	3245,0	13,0	-131049,0
Питома вага, %	1,0	1,1	x	X	x	-1,0 п.в.
Дохід від операцій з фін. інструм., тис. грн.	-	168148,0	6351993,0	3676053,0	1155657,0	1155657,0
Питома вага, %	-	1,1	23,5	13,5	4,5	4,5 п.в.
Інший дохід, тис. грн.	75245,0	320968,0	123603,0	1165351,0	714744,0	639499,0
Питома вага, %	0,6	2,0	0,5	4,3	2,8	2,2 п.в.
Всього доходів, тис.грн.	12956628,0	15922194,0	26982098,0	27252001,0	25618595,0	12661967,0
Питома вага, %	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	0,0

джерело: розраховано автором [2]

Розрахунки свідчать, що загальна сума доходів банку у 2017 році порівняно з 2013 роком збільшилася на 12661967,0 тис. грн. в абсолютному відношенні та на 97,7% у відносному. Така тенденція відбулася за рахунок збільшення суми процентних доходів, питома вага яких за період дослідження поступово зменшується від 86,4% до 77,1%. Друге місце у структурі доходів належить комісійним доходам, які у звітному році збільшилися на 4,0 п.в.

Що стосується доходів від операцій з іноземною валютою, то у 2017 році, вони не тільки зменшилися, а і взагалі перетворилися на збиток від проведення даних операцій. Дана ситуація викликана девальвацією національної валюти. Торговий дохід від операцій з цінними паперами також має тенденцію до зменшення. У 2014 році з'являються доходи від операцій з фінансовими інструментами, що свідчить про розширення спектру банківських послуг, які приносять дохід.

Пропонуємо розглянути динаміку та структуру доходів філії - Сумське обласне управління АТ «Ощадбанк» (табл. 2.).

Таблиця 2 – Склад та структура доходів філії - Сумське обласне управління АТ «Ощадбанк», 2013 – 2017 рр.

Найменування статті	Рік					відхилення (+,-) 2017/2013
	2013	2014	2015	2016	2017	
Процентні доходи, тис. грн	128225,8	131824,5	195687,8	222454,9	251979,8	123754,0
Питома вага, %	79,3	79,2	77,8	76,4	78,1	-1,2 в.п.
Комісійні доходи, тис. грн	29640,5	29404,4	50127,2	63945,1	66207,0	36567,0
Питома вага, %	18,3	17,7	19,9	21,9	20,5	2,2 в.п.
Дохід від операцій з іноземною валютою, тис. грн	1463,1	4720,2	4528,8	4084,0	3131,5	1678,4
Питома вага, %	0,9	2,8	1,8	1,4	1,0	0,1 в.п.
Інші операційні доходи, тис. грн	2411,1	487,9	1129,8	748,7	1515,0	-896,1
Питома вага, %	1,5	0,3	0,5	0,3	0,5	-1,0 в.п.
Всього доходів, тис.грн	161730,5	166436,6	251473,6	291232,7	322833,0	161102,5
Питома вага, %	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	0,0

джерело: розраховано автором

Розрахунки свідчать, що загальний обсяг доходів у 2017 році порівняно з 2013 збільшився на 161102,5 тис. грн., за рахунок позитивної динаміки всіх видів доходів банку, крім інших операційних доходів, які за період дослідження зменшилися на 896,1 тис. грн. Попри збільшення суми процентних доходів на 123754,0 тис. грн. у 2017 році порівняно з 2013 роком, їх питома вага за даний період зменшилася на 1,2 п. в., що свідчить про зниження кредитної активності клієнтів. У той же час, спостерігається збільшення частки комісійних доходів у загальній структурі на 2,2 п. в. за період дослідження, яке пов'язане із збільшенням кола клієнтів та корегування тарифів банку за розрахунково-касове обслуговування. Доходи філії від операцій з іноземною валютою у 2017 році порівняно з 2013 роком зросли на 1678,4 тис. грн., а їх питома вага у звітному році досягла 1,0%, що може бути наслідком розширення співпраці з іншими філіями та банками з приводу здійснення виплат клієнтам ліквідованих банківських установ.

Негативна динаміка суми валютних доходів, пов'язана із девальвацією гривні та відповідним зменшенням обсягу операцій з іноземною валютою, у тому числі обслуговування валютних рахунків, проте позитивним фактором у даній ситуації є те, що філіє отримує прибуток від таких операцій на відміну від загально банківської тенденції. Високі темпи девальвації гривні стосовно іноземних валют, які спостерігалися протягом 2014-2015 рр. суттєво сповільнилися у 2016 році.

У 2016 році НБУ почав процес поступового скасування низки заходів, запроваджених у 2014 році і спрямованих на обмеження відтоку іноземної валюти з країни. Зокрема, частину валютних надходжень обов'язкову для конвертації в гривню було знижено з 75% до 65%, також було спрощено процедури придбання іноземної валюти на міжбанківському ринку, використання інвалюти під час здійснення розрахункових операцій, а також послаблені обмеження на грошові перерахування за кордон.

Розглянувши в загальних рисах існуючі пропорції банківських доходів, проаналізуємо питання збалансованості структури банківських витрат АТ «Ощадбанк» у 2013-2017 роках.(табл. 3).

Таблиця 3 – Склад та структура витрат АТ «Ощадбанк», за 2013-2017 рр.

Найменування статті	Рік					відхилення (+,-) 2017/2013
	2013	2014	2015	2016	2017	
Процентні витрати, тис. грн.	5686401,0	8347271,0	12473068,0	13605590,0	14228362,0	8541961,0
Питома вага, %	46,4	32,2	31,8	50,8	56,8	10,4 п.в.
Комісійні витрати, тис. грн.	270382,0	330217,0	497312,0	787641,0	1305079,0	1034697,0
Питома вага, %	2,0	1,3	1,3	2,9	5,2	3,2 п.в.
Витрати від операцій з іноземною валютою, тис. грн.	-	3330833,0	4867781,0	3602293,0	451470,0	451470,0
Питома вага, %	-	12,8	12,4	13,4	1,8	1,8 п.в.
Загальні витрати на формування резервів, тис. грн.	2585533,0	9690631,0	17157092,0	3202752,0	1934665,0	1676132,0
Питома вага, %	21,1	37,4	43,7	12,0	7,7	-13,4 п. в.
Інші операційні витрати, тис. грн.	3488538,0	4238638,0	4256532,0	5586057,0	7139998,0	3651460,0
Питома вага, %	28,5	16,3	10,8	20,9	28,5	0,0
Витрати на податок на прибуток, тис. грн.	214620,0	-	572,0	-	38,0	-214582,0
Питома вага, %	1,8	-	х	-	х	-1,8 п.в.
Всього витрат, тис.грн.	12245474,0	25937590,0	39252357,0	26784333,0	25059612,0	12814138,0
Питома вага, %	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	0,0

джерело: розраховано автором [2]

Аналізуючи структуру витрат банку слід зауважити, що загальна сума витрат у 2017 році порівняно із 2013 збільшилася на 12814138,0 тис. грн. (у 2 рази). Сума процентних витрат та їх питома вага за період дослідження збільшується. Така ситуація може бути викликана збільшенням депозитів.

Збільшення суми комісійних витрат майже у чотири рази у звітному році свідчить про збільшення кількості клієнтів. Негативним моментом в даній ситуації є поява значних витрат від операцій з іноземною валютою, але питома вага яких зменшується. У зв'язку із різким загостренням економічної кризи в країні у банківських посередників виникла потреба у нарощенні розміру загальних резервів за всіма видами операцій.

В наступній таблиці розрахуємо структуру витрат Сумської філії.

Таблиця 4 – Склад та структура витрат філії – Сумське обласне управління АТ «Ощадбанк» у 2013-2017 рр.

Найменування статті	Рік					відхилення (+,-) 2017/2013
	2013	2014	2015	2016	2017	
Процентні витрати, тис. грн	82740,8	82645,1	128717,9	142507,0	171848,4	89107,6
Питома вага, %	55,9	54,4	53,2	51,7	56,0	0,1
Комісійні витрати, тис. грн	5824,7	5924,9	11597,2	12834,6	18601,0	12776,3
Питома вага, %	3,9	3,9	4,8	4,6	6,1	2,2
Витрати на формування резервів, тис. грн	623,9	1660,5	14056,3	11682,7	12921,2	12297,3
Питома вага, %	0,4	1,1	5,8	4,2	4,2	3,8
Загально-адміністративні витрати, тис. грн	20199,1	20573,1	32829,5	42995,7	43652,3	23453,2
Питома вага, %	13,6	13,6	13,6	15,6	14,2	0,6
Витрати на утримання персоналу, тис. грн	38685,6	40982,1	54650,3	65778,6	59904,8	21219,2
Питома вага, %	26,1	27,0	22,6	23,9	19,5	-6,6
Всього витрат, тис. грн	148074,1	151795,8	241851,3	275798,5	306927,7	158853,6
Питома вага, %	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	0,0

джерело: розраховано автором

Розрахунки свідчать, що найбільшу питому вагу в структурі витрат філії становлять процентні витрати – 56,0% у звітному році. Особливої уваги заслуговують витрати на утримання персоналу, питома вага яких за період дослідження зменшилася на 6,6 п. в. Така динаміка є результатом роботи по

оптимізації кількості та типології відділень банку, проведеної задля скорочення ірраціональних витрат та осучаснення технологічної складової обслуговування клієнтів. У той же час сума комісійних витрат банку у звітному році у 3,2 рази більша за даний показник у 2013 році, а її частка за період дослідження зростає до 6,1 %. Протягом останніх років Сумське обласне управління АТ «Ощадбанк» тісно співпрацює із страховими компаніями та компаніями із перевірки якості обслуговування клієнтів за встановленими стандартами, серед яких ТОВ «Форсервіс ЮА Сейлз», за послуги яких банк сплачує комісійну винагороду.

Отже, витрати філії за період дослідження мали тенденцію до зростання, проте зміна самої структури витрат є результатом проведення профілактичних заходів по збереженню активів та загальної економічної ситуації в країні та регіоні. Діяльність банку у першу чергу пов'язана із залученням та розміщенням вільного капіталу, як наслідок саме процентні доходи і витрати, їх склад, структура, динаміка та співвідношення визначають можливості банку та перспективи його діяльності.

Дані табл. 5 відображають динаміку чистого прибутку АТ «Ощадбанк».

Таблиця 5 – Динаміка чистого прибутку АТ «Ощадбанк», 2013-2017 рр., тис. грн.

Найменування статті	Рік					відхилення (+,-) 2017/2013
	2013	2014	2015	2016	2017	
Доходи	12956628,0	15922194,0	26982098,0	27252001,0	25618595,0	12661967,0
Витрати	12245474,0	25937590,0	39252357,0	26784333,0	25059612,0	12814138,0
Чистий прибуток (збиток),	711154,0	(10015396,0)	(12270259,0)	467668,0	558983,0	-152171,0

джерело: розраховано автором за [2]

Здійснивши аналіз доходів та витрат АТ «Ощадбанк», варто відзначити наявність тенденції до зменшення суми чистого прибутку за період дослідження. Також у 2014 та 2015 роках спостерігається збиток, але у наступні два роки ситуація змінюється та банк отримує прибуток.

Таблиця 6 – Динаміка чистого прибутку філії – Сумське обласне управління АТ «Ощадбанк», 2013-2017 рр., тис. грн.

Найменування статті	Рік					відхилення (+,-) 2017/2013
	2013	2014	2015	2016	2017	
Доходи	161730,5	166436,6	251473,6	291232,7	322833,0	161102,5
Витрати	148074,1	151795,8	241851,3	275798,5	306927,7	158853,6
Чистий прибуток (збиток),	13656,4	14640,8	9622,3	15434,2	15905,3	2248,9

джерело: розраховано автором

Розрахунки свідчать, що діяльність філії за останні п'ять років залишається прибутковою протягом останніх трьох років, попри загальну негативну динаміку, характерну для діяльності АТ «Ощадбанк». Ефективне використання ресурсів банку є запорукою отримання прибутку. Варто також відзначити, що Сумське обласне управління протягом 2013-2017 рр. отримує чистий прибуток, проте не сплачує податок з нього, адже відповідно до обраної облікової політики та вимог законодавства щодо холдингових груп та їх компаній, податок на прибуток сплачує материнська компанія. таким чином витрати з податку на прибуток у Сумської філії відсутні.

Для збільшення суми доходів АТ «Ощадбанк» повинен здійснити наступні заходи [3]:

- загальне зростання групи активів, що приносять процентний дохід;
- збільшення питомої ваги дохідних активів у сукупних активах;
- зміну загального рівня процентної ставки за активними операціями;
- зміну структури дохідних активів шляхом підвищення питомої ваги ризикованих кредитів.

Крім виявлення джерел збільшення доходів, АТ «Ощадбанк» повинен проаналізувати напрями своїх видатків та оптимізувати їх, а саме [4]:

- активізувати роботу з проблемною заборгованістю, у т. ч., претензійно-позовну роботу;

— оптимізувати чисельність персоналу та систему оплати праці, адміністративні і капітальні витрат, мережу філій (відділень);

— здійснити оцінку доходності продуктів (послуг), умов їх продажу (надання) та прийняти рішення про доцільність продажу збиткових продуктів, у т.ч. пов'язаних з виконанням певних соціальних функцій.

Висновки. Результати проведеного дослідження показали, що фінансовий результат АТ «Ощадбанк» в останні роки мав тенденцію до зниження. Незадовільний стан державного банку пояснюються рядом факторів, серед яких суттєвими є формування резервів на покриття можливих витрат по активних операціях, продаж проблемних кредитів за вартістю, нижчою за балансову; зниження доходів від основної діяльності через низьку ділову активність в економіці та в умовах зростання витрат по залучених ресурсах.

Дослідження фінансового стану АТ «Ощадбанк» у розрізі аналізу її доходів та витрат дає змогу визначити основні напрями покращення його фінансового становища. По-перше, необхідно визначити джерела додаткових доходів банків, а саме: зростання процентних та інших дохідних активів, зміну загального рівня процентної ставки за активними операціями, зміну структури дохідних активів шляхом підвищення питомої ваги ризикованих кредитів. Не меншій уваги потребують напрями видатків, обсяг яких слід мінімізувати з метою забезпечення фінансової стійкості та прибуткової діяльності банківської установи.

Бібліографічний список:

1. Шелудько В.М. Фінансовий ринок: [підручник] К. : Знання-Прес, 2008. 488 с.
2. Офіційний сайт АТ «Ощадбанк» [Електронний ресурс] -Режим доступу:<http://www.oschadnybank.com/ua/>.
3. Письменна К.С. Шляхи оптимізації доходів та витрат банку. Ефективна економіка. 2012. № 3. С.15-18.
4. Гладких Д. Основні складові доходів і витрат українських банків. Вісник Національного банку України. 2013. № 5 (207). С. 22-33.